

**NOFILOLOGIK UNIVERSITETLARDA BAKALAVR TALABALARGA
AKADEMIK YOZUV FANINI O'QITISH**

TATU, Yulanova N.D.

Bugungi kunda mamlakatlar o'rtasidagi madaniy, siyosiy va iqtisodiy aloqalarning jadal rivojlanishi davrida chet tili bilan aloqa qilish imkoniyati chet tillarini o'rganishga qiziqish uyg'otmoqda, bu ona tilida so'zlashuvchilar bilan muloqot qilish, chet elga sayohat qilish va chet tili ko'nikmalarini takomillashtirish uchun zarur bo'lgan til materiallarini o'zlashtirishga yordam beradi. Bugungi kunda nafaqat o'qituvchilar, balki talabalarning ham nashr etish faoliyatini rivojlantirish zarur. Shu sababli, aloqa vositasi sifatida chet tilini biladigan mutaxassislarni tayyorlash, akademik yozuv qobiliyatlari masalasi alohida ahamiyatga ega.

Bakalavr talabalarida akademik yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish mohiyatini ochib beradigan ilmiy manbalarni tahlil qilish ushbu ko'nikmalarni shakllantirish zarurati va talabalar uchun o'quv - uslubiy yordamning yo'qligi o'rtasidagi ziddiyatni ko'rsatadi: akademik yozuv me'yorlariga muvofiq tanlov kurslari, ilmiy nutqni shakllantirishga qaratilgan o'quv qo'llanmalari.

Akademik yozuv ko'nikmalarini shakllantirish zarurligi to'g'risida ko'plab o'qituvchilar va olimlar yozadilar: Shestak V. P., Shestak N. V., Smirnova N. V., Ostrovskaya E. S., Vishegorodtseva O. V., Stepanov B. E., Chuykova E. S., Smirnova E. V., Sapux T. V., Yagenich L. V. va boshqalar. Ushbu ishlar magistrantlar va o'quv yurtlari rahbarlari uchun akademik yozuv ko'nikmalarini shakllantirish doirasida mutaxassislarni chet tilida o'qitishning nazariy va amaliy asoslarini ko'rib chiqadi. Biz yozma ilmiy nutq ko'nikmalarini shakllantirishni universitet devorlarida, bakalavr darajasida, shu jumladan ingliz tilidagi akademik yozuv asoslarini shakllantirishdan boshlash kerak deb hisoblaymiz. Tilsiz universitet sharoitida ushbu jarayonni amalga oshirish ayniqsa qiyin, chunki

bakalavrlarda tilni o'qitish darajasi ko'pincha asosiy va ba'zan boshlang'ich darajaga to'g'ri keladi.

Asosiy materialning taqdimoti. Uchinchi avlod 3++ ning chet tili fanidan qabul qilingan davlat ta'lim standartlariga muvofiq" shakllangan vakolatlardan biri bu og'zaki va yozma shaklda ishbilarmonlik aloqalarini amalga oshirish qobiliyatini rivojlantirishdir. Universitetda o'qishning dastlabki bosqichida mavhum, tezislar, ilmiy maqolalarni o'quv va ilmiy matnlar sifatida o'z ichiga olgan elementlar va ilmiy aloqalarni faol ravishda joriy etish kerak.

Yozma ko'nikmalarni shakllantirish uchun o'quv materialini tanlab, biz akademik nutqda kommunikativ muammolarni hal qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni ishlab chiqishni o'z oldimizga qo'ydik. Bakalavr darajasida bu ilmiy matnga izoh yozuvdir. Bu bakalavr talabalarida eng kam rivojlangan va maksimal qiyinchiliklarga olib keladigan ushbu vakolatlar.

Biz talabalar ishini tahlil qildik va akademik matnlarni yozuvda eng ko'p uchraydigan xatolarni aniqladik:

1. Ular yozma nutqni loyihalash, matnda mantiqiy aloqalarni o'rnatish uchun to'g'ri til vositalaridan qanday foydalanishni va tanlashni bilishmaydi;
2. Matnning mantiqiy ketma-ketligini maqsadga muvofiqlashtira olmaydi;
3. Ular to'g'ri leksik birliklarni qanday tanlashni bilishmaydi, stilistik xatolarga yo'l qo'yishadi.

Rus tilidagi ilmiy yozma nutqning xususiyatlari va talabalarda yuzaga keladigan qiyinchiliklar bizni bakalavr talabalarining akademik yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha ish uslubini tavsiflashga undadi. Ish algoritmi bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi. Birinchi bosqich tayyorgarlik (nazariy). Talabalar nazariy materiallar asosida eslatmani o'rganishlari va ishlab chiqishlari kerak.

Annotatsiya-bu ilmiy matnni taqdim etishning qisqartirilgan shakli. Izohning asosiy maqsadi o'quvchining e'tiborini jalb qilish, minimal miqdordagi

til vositalaridan foydalangan holda o'quvchining tadqiqot mohiyatiga qiziqishini uyg'otishdir.

Izohning tuzilishi va mazmuniga quyidagi talablarni ta'kidlash kerak.

1. Axborot mazmuni va mazmuni. Annotatsiya maqolaning mazmunini umumlashtirilgan shaklda taqdim etishi kerak. Umumiy iboralarni ishlatish tavsiya etilmaydi, shuningdek, ahamiyatsiz tafsilotlar va taniqli qoidalarni ko'rsatish tavsiya etilmaydi.

2. O'ziga xoslik. Har qanday narsani to'g'ridan-to'g'ri takrorlashdan qochish kerak
asar parchalari. Maqolaning nomi annotatsiya matnida takrorlanmasligi kerak.

3. Taqdimotning ravshanligi, izchilligi va izchilligi. Ixchamlik..
Axborot mazmuni va mazmuni. Annotatsiya maqolaning mazmunini umumlashtirilgan shaklda taqdim etishi kerak.

Izohning mazmuni quyidagilardan iborat: mavzu, mavzu, ishning maqsadi; usul yoki metodologiya; ish natijalari; xulosalar (ular maqolada tasvirlangan tavsiyalar, baholar, takliflar, farazlar bilan birga bo'lishi mumkin).

Ta'riflovchi izohlar odatda gumanitar va sotsiologik maqolalar uchun ishlatiladi. Ushbu turdagi izohlar quyidagilarni o'z ichiga oladi: maqsad, alohida qiziqish, tarkibni ko'rib chiqish.

Axborot izohlari odatda tadqiqot maqsadi, ishlatilgan usul, xulosalar, natijalar, xulosalarni o'z ichiga olgan ilmiy, muhandislik maqolalari uchun ishlatiladi.

Tavsiya etilmaydi:

- izohga jadvallar, rasmlar, diagrammalar, diagrammalar va formulalarni kiritish;
- nashrlarga, adabiyotlarga havolalarni kiriting;

- umumiy foydalanishdan tashqari qisqartmalar va konventsionalardan foydalaning. Agar qisqartirish hali ham kiritilgan bo'lsa, unda birinchi foydalanishda ularni dekodlash kerak.

Ikkinchi bosqich-ilmiy maqolalarning izohlarini tahlil qilish.

Talabalarga izohlarning bir nechta variantlari taklif etiladi, ularni taqqoslash, asosiy qismlarni ajratib ko'rsatish, izoh turini aniqlash kerak.

Uchinchi bosqich-matn ustida ishlash. O'quv materiallari taqdim etilgan kommunikativ vazifaning bajarilishini ta'minlashi kerak. Talaba umuman O'qilgan narsalarning mazmunini tezda tushunish qobiliyatini o'zlashtirishi, shuningdek matnli ma'lumotlarni to'liq chiqarib olish uchun chet tilidagi hodisalarni tahlil qilishi kerak. O'qituvchiga shuni ko'rsatish kerakki, leksik va grammatik tahlil matnni o'rganish usullaridan biri bo'lib, semantik mohiyatni ochib berishga yordam beradi. Trening talabaga uzoq tahlil qilmasdan va lug'atdan minimal foydalanish bilan o'rganilganlarga teng bo'lgan va yangi lug'atning taxminan 3-4 foizini o'z ichiga olgan har qanday matnni aniq tushunishga imkon berishi kerak. Bunday holda, matn hajmi taxminan 800-900 bosma belgilarga teng, o'qish uchun ajratilgan vaqt 3-4 daqiqadan oshmasligi kerak.

Chuqur o'qish holatida talabalar til qiyinchiliklarini engib o'tish, tarkibni aniq tushunish va matndagi ma'lumotlarni olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ba'zi hollarda, muallif o'quvchiga etkazmoqchi bo'lgan "chuqur" ma'noni (subtekst) ochib berish kerak. Ushbu tsiklning vazifalari kattalashtirilgan va yuqorida ko'rsatilgan ko'nikmalarni shakllantirish yo'liga mos keladigan tartibda joylashtirilgan. Ehtimol, ba'zi hollarda muayyan vazifalarni kichikroq harakatlar va operatsiyalarga ajratish yoki yangi harakatlarni kiritish kerak bo'ladi - bularning barchasi o'qituvchidir.

Matn bilan ishlashning yakuniy bosqichida matnning mazmuni tushuniladi va talqin beriladi.

To'rtinchi bosqich - izoh yozuv. Ushbu ishning bajarilishi odatdagi nutq vazifalarining aksariyatidan oldin amalga oshiriladi: izohlash rejasini tuzish, matnda kerakli nutq materialini tanlash, matnning maqsadini shakllantirish, ishlatilgan usul, xulosalar, natijalar, xulosa. Tarjima elementlarini o'qitishda o'qituvchi ona tilidan foydalanishdagi farqni, O'qilgan tarkibni tushunish vositasi sifatida (o'quv tarjimasi) va matn mazmunini etarli tarjima shaklida etkazish vositasi sifatida ko'rsatishi kerak. Tomoshabinlar ushbu topshiriqlar bo'yicha maslahat olishlari va birgalikda bajarilgan ishlarni muhokama qilishlari mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Shestak, V. P., & Shestak N. V. 2011). Ilmiy-tadqiqot kompetensiyasini shakllantirish va "Akademik yozuv". Rossiyada oliy ma'lumot, (12).
2. Smirnova N. V. Universitetda akademik savodxonlik va yozuv: nazariyadan amaliyotga //Rossiyada Oliy ma'lumot. — 2015. — №. 6.
3. Stepanov B. E. Yana bir bor "Akademik yozuv" haqida: akademik tanqidni tanqid qilish //Rossiyada Oliy ma'lumot. — 2012. — №. 7.
4. Chuykova E. S. Rossiyada akademik yozuvni o'qitishning uslubiy tizimini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari. Boltiq gumanitar jurnali. 2018. T. 7. № 3 (24). 327-330-betlar.
5. Smirnova E. V. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalaridan foydalanishda chet tilida yozma nutqni takomillashtirishning dolzarb jihatlari. Baltiya gumanitar jurnali.